

Het boek Zelf

Ander werk van Jeroen van Kan

de wereld onleesbaar (poëzie, 2017)

Hoe Matt een dode vis werd (verhalen, 2019)

komeet ping pong (poëzie, 2025)

Jeroen van Kan

Het boek Zelf

Roman

Amsterdam · Antwerpen
Em. Querido's Uitgeverij BV
2026

Copyright © 2026 Jeroen van Kan

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, in enige vorm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Em. Querido's Uitgeverij BV, Weteringschans 259, 1017 XJ Amsterdam. Ook tekst- en datamining van deze uitgave is niet toegestaan zonder schriftelijke toestemming van de uitgeverij. Voor de productie van de boeken van Querido wordt alleen gebruikge maakt van duurzaam en verantwoord geproduceerd papier.

Omslag Moker

Foto auteur Lionne Hietberg
Binnenwerk Perfect Service, Reeuwijk

ISBN 978 90 253 2284 7 / NUR 301
www.querido.nl

Springen kon je het niet noemen, had de man gezegd, hij was er afgestapt.
– Nescio, *De uitvreter*

De rivier spoelt alles veilig weg, zeg je? Zelfs de bijl bereikt ooit de monding.
– Gregor Schwalbe, *Das Zimmer*

Deel een

Eenheidsdrift is doodsdrijf

Het eerste uur

Langs deze gevel is het goed vallen. De hoogtereflex laat zich niet uitschakelen. Zodra ik een paar verdiepingen van de grond verwijderd raak taxeer ik de mogelijkheden, breng onwillekeurig het terrein in kaart, als een locatiescout voor *Gamal the Movie*. Jammer dat Marilyn Monroe niet beschikbaar is. Ik zou haar casten in de rol van Gamals moeder. Het leer van zijn portemonnee kleeft aan de donkere kunststof van haar agenda, als ik zo af en toe de bodem van de la op durf te zoeken waarin zijn spullen zijn opgeborgen. Dat lijkt me iets te zeggen, maar wat... Vijf etages, een gevel zonder uitstulpingen die een ongehinderde doorgang kunnen voorkomen, ongenaakbaar tegeloppervlak. Een glasplaat in de nek zou ook hier overbodig zijn. Lachwekkende precisie. Zelfmoord behoeft geen uitroepteken. Het half doorzichtige plaatje, rond, licht getint en zacht geslepen langs de randen, had eigenlijk de wijnflessen moeten dragen die Alma op haar rieten tafeltje had willen zetten.

Net als ik aan de schuif wil morrelen waarmee je het raam zou moeten kunnen ontgrendelen (tenzij die met het oog op leerlingen die teleurgesteld zijn in het leven onklaar is gemaakt), zwaait de deur van het lokaal theatraal open. Een groot gebaar dat hoort bij een klein kaal wezentje dat is gekleed in een tweed colbert die in 1953 voor het laatst voor modieus is doorgegaan.

‘Dames en heren, als we allemaal even willen gaan zitten,’ zegt hij na abrupt tot stilstand gekomen te zijn, zo plotseling dat het lijkt alsof een regiekruisje op de vloer hem daartoe dwingt. ‘Dat geldt ook voor u daar bij het raam.’

Dit belooft wat voor de toekomst. De eerste les is nog maar net begonnen en nu al word ik persoonlijk toegesproken. Zo werkt dat op het ALMO. Hoezeer ze op het MIKO ook hun best hebben gedaan elke zin voor gezag er met zachte hand uit te slaan, ik loop gedwee naar mijn stoel en ga zitten.

‘De naam is Cyriel Spilborn!’ schreeuwt hij als hij zich naar het bord toe draait, zo hard dat ik op het donkergroene oppervlak een uitspannel van speekseldruppels verwacht. Hij hanteert het krijt alsof hij tot voor kort gewend was zijn teksten in steen te beitelen. Met twee welgemikte tikken slaat hij de punten op de i’s. Kaarsrecht en in niet te missen grootte vullen de letters van zijn naam het bord. Hij keert zich bliksemsnel weer om. Zijn blik zwenkt voldaan langs de leerlingen. In weerwil van zijn voorkomen heeft hij iedereen in de eerste minuten van zijn les zodanig geïntimideerd dat in het kleine zwijgen dat volgt alle geluiden van buiten als versterkt klinken. Een tram, optrekkende auto’s, stemmen op het plein. ‘En ik geef hier Nederlands.’ Hij zegt het heel zacht, fluistert bijna. ‘Genoeg over mij!’ Hij schreeuwt weer. ‘Nu zijn jullie aan de beurt. Ik begin bij jou!’

Het meisje dat hij als eerste aanwijst ken ik. Het is Sidonne Belles. De enige van het MIKO die bij mij in de klas terecht is gekomen. Ze vroeg vlak voor de les aan een Tim Krabbé-poster wat ik later wilde worden. ‘Piloot,’ antwoordde ik. Wegens haar niet geringe sceelheid kostte het me moeite vast te stellen of dat antwoord goedkeuring, afkeuring of onverschilligheid opriep. Ze glimlachte, dat wel. Waarschijnlijk had ze verwacht dat ik ‘schrijver’ zou antwoorden, of ‘dichter’. Ook al is ze van het zwijgzame soort, op het MIKO heeft ze me nauwlettend in de gaten gehouden. Zij schreef, ik schreef. Alleen haar schrijven stond, zo stel ik me voor, in het teken van het integraal vastleggen van de lessen. Mijn schrijven hield geen enkel verband met welke lesstof dan ook... ‘En jij?’ vroeg ik. ‘Tandarts,’ zei ze tegen Tim, die haar antwoord zeer ernstig leek te nemen. Ineens bewoonde ik met haar een huis in Amstelveen, waar ze na een oogcorrectie – patiënten bleken moeite te hebben met een tandarts die oogcontact kon blijven houden tijdens het inspecteren van hun mondholte – een praktijk aan huis runde en ik op gezette tijden mijn pilootenpet naar de kapstok wierp en zij me na de gebruikelijke welkomstzoen fijntjes wees op de mogelijke moddersporen die mijn reiskoffertje achter zou kunnen laten op de roestbruine plavuizen. Ah, daar kwam Sammie al, onze olijke gouden retriever. Saskia en Martijn logeerden bij vriendjes.

Ook al had ik vier jaar met haar doorgebracht op het MIKO, dit

was ons eerste gesprek. Nou ja, gesprek. Na mijn antwoord draaide ze zich om en begon met het methodisch uitpakken van haar schoolbenodigdheden. Zachtblauw etui van nepleer, okergele multomap met lege blaadjes die in plastic hoesjes waren geschoven, een eveneens blauwe Rijam-agenda...

‘Nou... ik eh... ben Sidonne Belles,’ zegt ze als Spilborn haar verwachtingsvol aan blijft kijken. Zij op haar beurt wendt haar ogen af, kijkt als ze praat naar haar etui. Haar vinger probeert tevergeefs een krul te draaien in haar steile blonde haar. ‘Ik kom van het MIKO.’

‘Ah, van onze broeders en zusters van de kunstschool. Nou, welkom. En de meneer naast u heet?’ Het is na Sidonnes timide optreden even wennen aan Spilborns harde stem.

‘Jasper Frieling,’ antwoordt de jongen opgewekt. Het type dat op mistroostige trapveldjes achter ballen aan rent en ‘Jezus man, die zat echt wel’ zegt als iemand scoort en ‘Zo hé, die is lekker’ als een meisje hem passeert dat in niets verschilt van alle andere meisjes over wie hij dat eerder zei. ‘En ik heb vorig jaar eindexamen gedaan op de mavo in Noord, en wil nou hier verder m’n havo halen.’

‘Mooi, mooi. U bent aan de beurt, juffrouw...?’

‘Ik ben Monique Winters.’ Gitzwart haar, roodgestifte lippen en oorbellen die je met behulp van wat ijzerdraad in een handomdraai tot modelfiets hebt verbouwd.

Bij de volgende kandidaat – een jongen met een grote bril en bruin haar dat gezond glanst als de vacht van een wedstrijd hond – verslapt mijn aandacht. Ik observeer Spilborn. Postuur en heerszuchtige kop van Mussolini, en een wipneus die dat voorkomen bespot. Lippen zo dik dat ze lijken aangevallen door een eskader wespen. Wenkbrauwen als volgevreten rupsen. Een waas van ontkiemende baardharen bedekt wangen en kin. Bij de hals vloeien twee gebieden in elkaar over: boven getuigen kleine rode pitjes van de moeite die het hem kost de baard te bestrijden, een strijd die hij elke dag opnieuw verliest, en onder, tussen de mespunten van zijn vaalgewassen overhemd in, krult borsthaar ongehinderd omhoog, als een nauwelijks te bedwingen klimop langs een gevel. Onder de baard-borstlinie heerst de chaos. Een vrijstaat. Hij weet dat hij in die gebiedsdelen nooit zal kunnen winnen, hoe groot het

gehanteerde kapmes ook. Hij zou er roemloos ten onder gaan, als een verdwaalde Spanjaard in de binnenlanden van Zuid-Amerika. Man verdronken in eigen haar. Zijn lichaam moet net zo dicht begroeid zijn als een tropisch regenwoud, het gezicht de enige plek waar het is gelukt alle vegetatie tijdelijk plat te branden. Gelukkig bevindt zijn schedel zich boven de haargrens. Er lijkt althans weinig meer wortel te willen schieten. IJle lucht, denk ik. Soms zal de top in nevel zijn gehuld.

De haarloosheid van zijn schedeldak wordt, zo vermoed ik, onder zijn kleding ruimschoots gecompenseerd. Ik stel me hem voor in zwembroek. Ik stel me voor hoe hij met een tondeuse wordt geschoren en dat van de opbrengst stevige winterjassen worden vervaardigd voor Siberische weeskinderen. Het opstandige baardhaar zou binnen een blokuur zomaar uit kunnen groeien tot een puntbaard. Langzaam zie ik hem veranderen in een Grieks-orthodoxe patriarch, in een gorilla, in een kluwen krulhaar waar een dun stemmetje uit opklinkt. 'Help!'

En dan ben ik aan de beurt.

Succes dwing je af

Alles aan Blitz kraait victorie. Die zelfingenomen en toch innemende grijns, die rode das die zo nonchalant om zijn nek valt, die lange zwarte jas uit een te dure winkel, die fles exclusieve Ierse whisky die in zijn handen onmiddellijk uitgroeit tot trofee, die bruine herenschoenen die maar niet willen ophouden met er gloednieuw uitzien, dat gitzwarte haar dat als vanzelf het juiste model lijkt aan te kunnen nemen, moeiteloos het juiste evenwicht tussen, ja alweer, nonchalance en verzorgd weet te vinden. Blitz is altijd zeker van de overwinning. Doet zich onverhoeds een nederlaag voor, dan kneedt hij die alsnog tot een succes. Hij heeft er recht op. Succes is vanzelfsprekend, tegenslag iets voor de anderen.

‘Ik ben op doorreis, hoor. En die,’ zegt hij wijzend op de fles, ‘is niet voor jou.’ Zijn grijns trekt nu ook de huid rond zijn ogen samen. Die ogen. Bruine binnenmeertjes waarin je als je goed kijkt de restanten van gebroken meisjesharten kunt zien ronddobberen. Binnenmeren, ja. Wie Blitz zou zien, zou me gelijk geven. Je kunt in zijn blik verdrinken. Je kunt er ook behaaglijk in badderen overigens, als een merel in een regenplas. Zijn ogen zuigen je op, vreten je kaal, bespotten je, verleiden je zonder dat je het merkt tot alles waartoe je jezelf niet in staat achtte. Nu laten ze wel los. Hij richt zijn blik alweer op de gang achter mij, waar Jana voor de spiegel een vallende haarlok onder een speld probeert te vangen.

‘Hé, Jana!’ Hij zet de fles whisky op de grond en geeft haar drie zoenen.

‘Hé,’ zegt Jana tussen de eerste en de tweede zoen in. ‘Hoe...’ De rest van de vraag wordt gesmoord in zijn stevige omhelzing. ‘...is het?’

‘Ja, goed. Onderweg naar een meisje van roeien, die woont hierachter.’ Hij wijst in een willekeurige richting. ‘Dus ik dacht, ik kom even langs. En met jou?’

‘Prima! Ik ga net de deur uit. Met Willy naar ballet.’

‘Ballet?’

‘Ja.’ Ze verbeeldt haar walging net iets te geamuseerd. ‘Vrijkaartjes. Ik haat dat gehups op zo’n podium. Word er altijd een beetje nerveus van. Maar ja, Wil verheugt zich erop.’

Even later volgt hij vanaf de bank al Jana’s handelingen. Ze plooit de pijpen van haar broek rond haar enkels, trekt haar olijfgroene jasje met schoudervullingen aan, herschikt opnieuw de spelden die het opgestoken haar in model houden, laat bij nader inzien toch een lokje achteloos terugvallen over haar voorhoofd, controleert of er geen lippenstift aan haar voortanden kleeft, zoekt haar sleutels, haar tas, haar portemonnee, haar hakken klikklakken over het parket als ze van tafel naar bureau, van slaapkamer naar keuken en van badkamer naar huiskamer loopt om alle vaste bewaarplaatsen aan te doen. O ja, de bril die ze officieel niet heeft. Op het bureau. En dan, als laatste, traditioneel de afronding van al deze handelingen, het stukje kauwgom. Dan is ze klaar. Of bijna, want ze controleert nogmaals of het kaartje in haar tas zit.

‘Zo jongens, ik ben weg. Hé, Blitz, kom weer eens eten. Lijkt me gezellig. En wees lief voor dat roeimeisje dat je dronken gaat voeren.’ In het voorbijgaan wijst ze naar de fles whisky op de grond. ‘Dag!’

Nog voor Blitz iets terug heeft kunnen zeggen is ze weg. De geur van haar parfum ineens verweesd. Alleen aangenaam in haar aanwezigheid.

‘Die verandert ook echt helemaal niets, hè.’ Het zullen de hormonen zijn die zijn grijs verzachten. De tragedie van mijn jeugd. Elke vriend die ik mee naar huis nam en begeerde, begeerde op zijn beurt Jana, achter in de veertig intussen en nog steeds niet begonnen aan het niet meer zo heel jong zijn. Voor altijd nieuw, zoals de schoenen van Blitz, die hij inmiddels tussen het suikerpotje en de stapel tijdschriften op de tafel heeft gemanoeuvreerd. Blitz voelt zich graag thuis.

Niet dat ik Blitz ooit begeerde. Muus begeerde ik, op een manier die alleen is weggelegd voor vijftienjarige jongens, en op zijn beurt begeerde hij Jana zoals alleen vijftienjarige jongens een rijpere vrouw kunnen begeren. Je kon zijn feromonen horen jubelen als hij

in haar nabijheid verkeerde, je kon in de donswolk boven zijn hoofd de contouren zien van de beelden die door zijn hoofd spookten, waarin een belangrijke rol was weggelegd voor haar borsten, haar billen, haar mond, haar hand die langzaam afdaalde richting zijn... Intussen roerden mijn verlangens zich in stilte. Daar waar Jana's gedroomde hand naar op weg was, zou de mijne nooit komen, hoezeer ik ook op haar leek.

'Concentreer jij je nou maar op de nieuwe Brenda, Fieke of Anne die je hebt weten te verschalken. Jana ligt een beetje buiten je bereik, vind je ook niet?'

'Dat denk jij.' Zijn grijns is onuitstaanbaar. Dit is van alle grijnzen uit zijn stijlboek de ergste. Je zou die zelfingenomenheid er het liefst af kwetsen met een welgemikte opmerking, een stoot onder de gordel, een verbale vuistslag waar hij niet van terug heeft, maar je weet al bij voorbaat dat zo iets zinloos is, dat elke aanval af zal ketsen op de onneembare vesting van zijn gevoel van eigenwaarde. Het spreekwoordelijke bord is in zijn geval van gewapend beton.

'En wat is er met Merel gebeurd? Die heb je zeker weer heel fijngevoelig aan de kant geschoven?' vraag ik terwijl ik naar de keuken loop om wijn voor ons in te schenken.

'Nou, Merel had de voorzitter van het bestuur een aangenaam kwartiertje bezorgd in de voorraadkast,' roept hij terug. Zo te horen is hij richting geluidsinstallatie gelopen. 'Dus die heb ik maar even op een zijspoor gezet.'

Als ik terugkom met wijn en glazen staat er muziek op. *Secrets of the Beehive* van David Sylvian. 'September' heet het openingsnummer. Blitz houdt van toepasselijkheden.

We gaan zitten, we proosten, we drinken, en aan zijn hoofd zie ik dat er iets op komst is. Die blik, de manier waarop zijn volle lippen licht opkrullen aan de randen.

'Ja, die Merel. Ze was wel goed. Ze kon beter pijpen dan jij in ieder geval.' Zijn bruine prikogen fixeren de mijne. Niet wegstijgen nu, denk ik nog, maar dan is het al te laat.

'Dat ligt aan jou, Blitz. Je vond Merel lekker, dus dat maakt nogal uit in de beoordeling. Met het licht uit zou ik winnen,' zeg ik als ik in een poging het wegstijgen van een reden te voorzien mijn glas van tafel pak.

‘Ach ja, misschien dat ik je nog eens laat herkansen.’ Hij draait zijn glas rond tot de wijn tegen de wanden kruipt en bijna over de rand heen slaat, maar vlak voor dat gebeurt klokt hij alles in één teug naar binnen. ‘Nee, toch maar niet, bij nader inzien. Dat hoofdstuk is wel gesloten, denk ik.’ Om die opmerking kracht bij te zetten zet hij het glas hardhandig terug op tafel en veegt daarna zijn vochtig geworden lippen af aan de rug van zijn hand.

‘En wie zegt dat ik zou willen herkansen?’

We waren zestien. Uit het Grootboek Herenliefde koos Blitz drie handelingen. ‘Nou, dat valt dus tegen,’ zei hij achteraf, alsof hij zojuist terugkeerde van een proefrit met een driewieler. Hij kwets-te me er nauwelijks mee. De seks had onnatuurlijk gevoeld, alsof ik met mijn broer naar bed was geweest. Van al dat soort bezwaren had hij geen last. Achter de opties één tot en met drie zette hij met rode schoonschrijver een 4 min, 5 min en 3 min.

Ik ben een wandelende Flexa-waaier van schaamtesoorten. Mocht de mensheid het talent voor schaamte ooit verliezen, in mij zullen alle soorten overleven. Mocht om wat voor reden dan ook (een museale, educatieve, wetenschappelijke, muzikale) ooit gepoogd worden de menselijke schaamte te reconstrueren, dan ben ik de bron bij uitstek om naar terug te keren.

Blitz kent geen schaamte, ook niet als die hem goed uitkomt. Jaren later was ik met hem in het stamcafé van zijn roeivereniging, vol identiek geklede jongens waar identiek geklede meisjes omheen fladderden. ‘Ben jij weleens met een jongen naar bed geweest?’ vroeg een dronken student aan hem. De aanleiding herinner ik me niet. Ik had gedacht dat Blitz zou ontkennen. Zelfs hij zou toch niet zo open zijn dat hij... ‘Ja, één keer. Met hem.’ Acht mensen richtten hun blik op mij.

‘Nee? Geen behoefte meer aan? Wordt het voor jou ook niet eens tijd om op te houden met dat kinderachtige gedoe?’ vraagt hij.

‘Welk kinderachtig gedoe? Sinds Ram heb ik weinig kinderachtig gedoe gehad, hoor. Geen gedoe eigenlijk. Gedoe nul.’

‘En nog steeds geen behoefte aan meisjesgedoe?’

‘Nee, ik denk dat het ongeneeslijk is in mijn geval.’

‘Anyway, de meter loopt af,’ zegt hij als hij op de display van de videorecorder kijkt. ‘Tien voor negen. Tijd voor Wieneke. Het

meisjesgedoe wacht! Wanneer worden die meisjes nou eindelijk eens net zo makkelijk als de gemiddelde homo? God, wat zou de wereld er dan beter uitzien.'

'Een fles whisky helpt ook, denk ik.'

'Ze is een stevige drinkster. Daar zoek ik ze graag op uit.' Met de triomfgrijns nog op zijn gezicht trekt hij zijn jas aan, slaat de rode das om zijn nek, pakt de fles op van de grond en is weg.

'Bedankt voor de wijn. We bellen!'

'Succes!'

'Succes dwing je af!' roept hij nog van onderaan de trap en slaat dan met een harde klap de deur dicht.

Yoshito ontdekt

Zijn naam is Yoshito Nakamura, weet ik sinds ik een paar uur geleden een enveloppe vond op de trap, voorzien van het bibberige handschrift van meneer Marchetti. Ik woog het papier op mijn hand, rook aan de plakrand, wreef met een vinger over de letters, bestudeerde het zachtgele oppervlak in het licht van het raam en maakte toen werk van het terugvinden van de exacte coördinaten. Zoals hij was neergelegd, door die gerimpelde hand met levervlekken, getooid met een in goud gevatte edelsteen die het nog altijd niet kan verkroppen dat hij juist aan deze ringvinger zijn jaren moet slijten, zo moet hij ook weer liggen als Yoshito hem vindt.

Hij is tenger gebouwd, draagt telkens als ik hem zie een ander trainingspak, een ander baseballpetje met Japans opschrift, dezelfde gympen en dezelfde koptelefoon. Yoshito is het nieuwste model. Geruisloos en vrijwel onzichtbaar. Als er niet af en toe een traptrede kraakte, dan zou je denken dat hij zonder gewicht is. Als het omdraaien van de sleutel geen geluid maakte, dan zou je veronderstellen dat hij door deuren kan lopen.

Yoshito beschikt over het vermogen nooit iemand tegen te komen op de trap. Ik weet dat hij verschillende trainingspakken bezit en verschillende petjes draagt omdat ik hem regelmatig observeer door het vissenog van de deur beneden. Zelfs in dat vertekende perspectief is hij tenger. Mevrouw Liesdek, bijvoorbeeld, een forse ex-verpleegkundige met een achterwerk zo groot dat menig tweezitsbank zich in haar aanwezigheid gekleineerd zal voelen, wordt door het oog tot zulke monsterlijke proporties opgeblazen dat je achteruitdeinst als ze voorbijkomt. Yoshito daarentegen blijft een schim. Ik ken hem alleen als de gestalte die het oog van hem maakt.

Hoewel hij onzichtbaar is – althans, vooralsnog laat hij zich alleen waarnemen door het deurvergrootglas – begin ik toch een aardig beeld van hem te krijgen. Hij is mager, lang, begin twintig,

werkt als kok in het Okura en verlaat zijn kamer alleen als hij gaat werken. De resterende tijd slijt hij onzichtbaar en onhoorbaar binnen. Er klinkt geen muziek, er wordt geen toilet doorgetrokken of een kraan piepend opengedraaid, er kraken geen vloerdelen, er wordt niet gekucht... Alsof hij zichzelf bij thuiskomst als een zakdoek opvouwt en in de kast te ruste legt. Zal meneer Marchetti hem ooit hebben gesproken? Waarom communiceert hij met hem middels briefjes? Of is het voor het eerst dat hij voor hem een enveloppe achterlaat op de trap? Hij kan toch ook bij hem aankloppen? En hoe betaalt hij dan de huur als hij niemand wil of kan ontmoeten?

Zelfs Jana heeft hem nog nooit in het echt gezien, ook al heeft ze hem nog minutieuzer bestudeerd dan ik. Elke keer als de voordeur met een klap dichtslaat, of juist heel behoedzaam wordt dichtgetrokken, besluipt ze het oog als een lynx en kijkt wie er de trap op komt. Intussen herkent ze de burens aan hun deursluiten en hun traplopen. Ook zonder het oog te raadplegen raadt ze feilloos wie er thuiskomt. Al die deuroogkennis levert een schat aan informatie op betreffende het wel en wee van de burens. 'Nou, de Marchetti's zijn weer terug van vakantie. Ik zag ze met drie koffers de trap op sjouwen' of 'Liesdek kwam met een wollen muts de trap af vanmorgen. Ik schrok me een ongeluk' of 'Ik heb De Japanner weer in het oog weten te vangen, hoor.'

Tot vanmiddag heette hij De Japanner. Nu heeft hij eindelijk een naam. Je onzichtbare dagen zijn geteld, Yoshito. Jana, het oog en ik zullen vanaf nu succes op succes boeken. Wen er maar aan. Amerika was ook ooit onzichtbaar.

Hoornen waarheid of ivooren leugen

Vannacht ben ik verongelukt. Twintig jaar ben ik geworden. Ge-
knakt voordat een belofte kon worden ingelost. Een tragisch on-
geval is me noodlottig geworden. De jongen die ik 's nachts ben, al
jarenlang speelbal van de meest onwaarschijnlijke gebeurtenissen,
is op een plein aangereden door een vrachtwagen. Wat een onhe-
roïsche dood voor iemand die op zijn nachtelijke strooptochten zo-
veel heeft meegemaakt.

Ooit was ik een gymnasiast, zij het ook toen al zonder belofte.
Veelbelovend was alleen Blitz. Hij blonk uit in nagenoeg alle vak-
ken. Dat hij graag in mijn nabijheid verkeerde moet iets te maken
hebben gehad met gunstig afsteken. Ik was een zeer middelmatige
leerling, hield me onledig met uit het raam staren, het in geschrif-
te oeverloos bezingen van Muus en beklagen van mezelf, terwijl
Blitz, die vrijwel altijd naast me zat, zichzelf tot grote hoogten wist
te brengen zonder daar enige zichtbare inspanning voor te hoe-
ven leveren. Ik was de dampende bolus aan de voet van zijn ivooren
toren.

Op het Apollo Lyceum was Gerwen Room leraar klassie-
ke talen. Hij onderwees in het Grieks en Latijn alsof het levende
talen waren, alsof ons volgende schoolreisje niet naar Bladel, maar
naar het Athene van Thucydides zou gaan en we het jaar daarop in
Rome aan de koffie zouden zitten bij Ovidius.

‘Zeg, zat jij niet in ballingschap aan de Zwarte Zee?’

‘Jij gelooft zeker ook dat Jules Croiset echt ontvoerd is geweest,
of niet? En jij noemt jezelf een leraar?’

In de droom voelde ik me wegzinken, waarna aan de andere kant
ander leven wachtte. Het was klokslag acht uur. Het dekbed was
klam en in mijn borstkas liep een luid ritmisch gebonk merkwaar-
dig synchroon met pulserende scheuten naar oren, vingertoppen
en tenen. Het hart probeerde mijn dood uit alle macht te ontken-

nen. Gelukkig, ik heb nog een medestander binnen de muren.

Onmiddellijk zag ik Gerwen voor me. Die uiterlijke ernst die zich niet liet verstoren door zijn geestigheden. Een gezicht dat zich verzette tegen elke vorm van frivoliteit. Lachen om eigen of anderen grappen was hem niet vergund, wat iedereen in zijn omgeving ertoe aanzette om dat plaatsvervangend te doen.

‘Sunt geminae somni portae, quarum altera fertur cornea, qua veris facilis datur exitus umbris; altera candenti perfecta nitens elephanto, sed falsa ad caelum mittunt insomnia manes,’ declameerde hij. Het Latijn sprak hij uit als de mevrouw van Teleac het Italiaans in de cursus *Avanti, Avanti*. ‘Iemand enig idee waar dit over gaat?’

‘Dromen,’ zei iemand. Blitz keek alsof hij zeggen wilde: dat weet ik ook wel, maar ik ga me echt niet verlagen tot deelname aan een spelletje in reactiesnelheid.

‘Juist. Vergilius onderscheidt hier – overigens in navolging van Homerus; en jullie weten, volgens sommigen is het gehele oeuvre van Vergilius te beschouwen als een potpourri van navolging – dromen die tot ons komen vanuit de hoornen poort en vanuit de ivoren poort.’

Uit welke poort kwam deze droom? Ik reed door een brede straat, naderde een plein, omsloten door hoge negentiende-eeuwse appartementen, drie precies in het midden geknakte gevelwanden die op drie plaatsen, met veel ornamentiek geweld, moesten wijken voor de brede straten die erop uitmondden. Eerder Parijs dan Amsterdam. Londen, misschien, of vooroorlogs Berlijn, of Wenen, of anders een stadsplein in Italië. Geen idee waarom ik juist daar fietste. Ik weet dat het zomer was, want de lucht voelde lauw aan op mijn wangen, dat ik de kruising met hoge snelheid naderde, dat van rechts een vrachtwagen kwam, dat die vrachtwagen toeterde, een fel maar sonoor geluid, alsof het uit de keel van een prehistorisch wezen kwam, en dan een aanraking die me wegsloeg en liet bijkomen op beklinkerd wegdek. Ik lag, mijn hoofd gedraaid richting het standbeeld dat het midden van de kruising bewaakte.

‘Er zijn dromen die ons bedriegen en dromen die ons de waarheid vertellen. Bij Homerus droomt Penelope dat Odysseus zal terugkeren, maar is dat een droom die haar iets voorspelt of een

droom die haar voorliegt?’ De ruimte die hij tussen zijn woorden liet was te klein voor Blitz. Nog voor hij iets kon zeggen, toch ineens het strijdperk in stappend dat hij daarnet nog zo verachtte, vervolgde Gerwen zijn verhaal alweer. ‘Het is allemaal een woordspeling natuurlijk. De woorden voor volbrengen en hoorn lijken op elkaar in het Grieks, en de woorden voor ivoor en bedriegen ook. Het is dus een klassieke woordspeling die ons met dat beeld heeft opgezadeld van de ivoeren poort en de hoornen poort. Goed, jullie gaan nu fijn uitzoeken welke woorden dat waren. Wat is ivoor in het Grieks en wat bedriegen, en wat is hoorn en wat volbrengen? Ver-
ras me met jullie conclusies!’

Hoe kan het dat me dit destijds als zestienjarige mateloos verveelde, dat ik in plaats van die woorden op te zoeken twee multovellen vol schreef over Muus, Blitz het echte werk liet doen, en dat ik me Gerwens woorden nu, vijf jaar later, moeiteloos kan herinneren? Mijns ondanks ergens opgeslagen in dat brein dat daarnet nog gekraakt op straat lag, in die droom reddeloos leegstroomde, maar zich, net als het hart, bij het ontwaken probeerde te revancheren, in het geval van de hersenen met een onwaarschijnlijke herinnering.

Het meest verontrustend van de droom was niet de dood. Komende nacht herrijs ik waarschijnlijk alsof er niets is gebeurd. Nee, het standbeeld was het meest verontrustend. Wat had ik gedaan? Was ik een schrijver geworden? Een componist? Een zeeheld? Had ik de mensheid in een doldwaas moment van heldhaftigheid behoed voor een ramp? Vlak voor ik weggleed uit het leven, zag ik de voet van het bronzen beeld. Het laatste wat ik zag was het onderschrift: GUSTAAF KIRKEDAL (1968-1989).